

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף סט

איבעיא להו נפל לגו חלא מאי? מה הדין עכבר מת שנפל לתוך חומץ, האם בגלל שהטעם של החומץ חזק מאד העכבר לא נותן בו טעם?

אמר ליה רב הילל לרב אשי: היה מעשה כזה בביתו של רב כהנא, ורב כהנא אסר את החומץ. אמר לו רב אשי - שם היה מדובר במקרה שהעכבר התפורר לחתיכות קטנות, והיה חשש שהשותה את החומץ יבלע חתיכה קטנה של השרץ. (ואסור לאכול אפילו חתיכה קטנה של שרץ בגודל עדשה).

רבינא סבר לשעורי במאה וחד: רבינא סבר שבכדי לבטל את הטעם של העכבר, צריך שיהיה בחומץ פי מאה כנגד העכבר. כלומר אפילו שכל האיסורים שבתורה בטלים בשישים, יש לחשוש שהעכבר נתן טעם חזק בחומץ וצריך כמות גדולה יותר כדי לבטל אותו. והשיעור הוא כמו ביטול של תרומה שנפלה לחולין, שמתבטלת במאה.

א"ל רב תחליפא בר גיזא לרבינא: אם אתה חושש שהעכבר נותן טעם חזק, אם כן תחמיר בו כמו תבלין של תרומה או תבלין של איסור, שהוא לא מתבטל אפילו במאה! כי כמות קטנה של תבלין נותנת טעם בסיר גדול. (ריטב"א ותוס').

רב אחאי: סבר להיפך. מכיון שהחומץ טעמו חזק, מספיק לבטל את העכבר בפחות משישים, ומספיק חמישים.

רב שמואל בריה דרב איקא שיער בשיכרא בשיתין: עכבר שנפל לשיכר צריך שישים.

ההלכתא אידי ואידי בשיתין: בין בחומץ ובין בשיכר צריך שישים כנגד העכבר. וכן כל האיסורים שבתורה שנפלו להיתר מתבטלים בשישים.

משנה: עובד כוכבים שהיה מעביר עם ישראל: גוי שהעביר חבית יין של יהודי ממקום למקום, אם המצב 'בחזקת המשתמר' היין מותר. כלומר גם אם היהודי הלך למרחק מיל, אם הוא לא הודיע לגוי שהוא הולך למרחוק, הגוי מפחד שמא הוא יבוא בכל רגע ויתפוס אותו. אבל אם היהודי הודיע לגוי שהוא הולך למרחק, אם היהודי לא חזר בשיעור זמן כדלהלן היין אסור.

לדעת ת"ק השיעור כדי שהגוי יספיק לעשות נקב בחבית, לסתום את הנקב, ולייבש את הסתימה. **לדעת רשב"ג** כדי לפתוח את המכסה של החבית, לסתום ולייבש. כי כשפותחים את המכסה הוא נשבר וצריך לסתום אותה במכסה חדש ולייבש את הסתימה.

המניח יינו בקרון או בספינה: יחד עם הגוי, והיהודי הלך בדרך קצרה. אפילו אם לבסוף היהודי נכנס לעיר והלך להתרחץ במרחץ, היין מותר. כי הגוי לא יודע מכך, והוא מפחד שהיהודי יחזור בכל רגע. אבל אם הוא הודיע לגוי שהוא הולך למרחק, השיעור הוא כמחלוקת הנ"ל.

המניח עובד כוכבים בחנות: וכן אותו הדין כמשאיר את הגוי שימכור את החביות בחנות. אם היהודי יוצא ונכנס היין מותר, אבל אם הוא מודיע לו שהוא הולך למרחק השיעור כנ"ל.

היה אוכל עמו על השולחן: היהודי הזמין את הגוי לאכול איתו סעודה, ויצא היהודי והשאיר קנקן יין על השולחן וקנקן על הדלפק. היין שעל השולחן אסור, כי הגוי מרשה לעצמו לגעת בו למרות שהיהודי לא אמר לו במפורש שהוא מרשה לו לשתות מהבקבוק, משום שהרי היהודי הזמין אותו לסעודה. אבל היין שעל הדלפק מותר, כי היין הזה אינו נמצא שם לצורך הסעודה והגוי מפחד לגעת בו.

אבל אם אמר לו היהודי 'מזוג לעצמך ושתה' מהבקבוק שבשולחן, אפילו הבקבוק שעל הדלפק אסור, כי הגוי לוקח את ההיתר הקטן שניתן לו ומרחיב אותו.

חביות פתוחות אסורות וכו': חביות פתוחות הנמצאות בבית שהיהודי יצא והשאיר בו את הגוי, אסורות. והחביות הסתומות מותרות, אם חזר היהודי במשך זמן שלא יספיק הגוי לפתוח את המכסה ולכסות אותה במכסה חדש, כדעת רשב"ג.

גמרא: שאלה: היכי דמי 'בחזקת המשתמר'? תשובה: כדתניא הרי שהיו חמריו ופועליו וכו'. אם היו חמריו ופועליו עמי הארץ (= שמטמאים טהרות במגעם), והיו נושאים פירות טהורים, אפילו אם התרחק מהם מיל, כל הטהרות נשארו בטהרתם. אבל אם הוא אמר להם 'לכו ואני אבוא אחריכם' או חוששים שהם טימאו אותם. קושיא: **מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?** מה ההבדל בין שני המקרים? הרי בכל מקרה הם נוגעים בפירות ומטמאים אותם במגעם.

רב יצחק מבאר: רישא במטהר חמריו: מדובר שבעל הבית הטביל את הפועלים במקוה בשביל שיקחו לו את הפירות, ולכן כשהם נוגעים בהם הם נשארים טהורים. קושיא: **אי הכי סיפא נמי:** מדוע אם אמר להם 'לכו ואני אבוא אחריכם' הטהרות טמאות? תירוץ: **אין עם הארץ מקפיד על מגע חבירו:** יש חשש שהם יפגשו חבר שלהם עם-הארץ כמותם ויתנו לו לגעת בפירות, והוא יטמא אותם במגעו.

קושיא: **אי הכי אפילו רישא נמי נימא הכי:** גם ברישא נחשוש לכך, כי בעל הבית התרחק מהם והוא לא יכול לראות מה הם עושים. תירוץ: **אמר רבא בכא להם דרך עקלתון:** חשש זה אינו קיים ברישא משום שהם מפחדים מבעל הבית שיבוא פתאום מ'דרך עקלתון' ויתפוס אותם. קושיא: **אי הכי סיפא נמי!** תירוץ: **כיון דאמר להם 'לכו ואני בא אחריכם' סמכא דעתייהו:** בסיפא הם אינם פוחדים ממנו כי הוא יצא לדרך אחריהם.

*

למדנו במשנה - המניח עובד כוכבים בחנותו כו' המניח יינו בקרון או בספינה כו':

וצריכא: הגמ' מבארת מדוע המשנה הוצרכה להביא כמה מקרים באותו עניין.

דאי תנא עובד כוכבים: אם המשנה היתה מביאה רק את המקרה של עובד כוכבים שהיה מעביר כדי יין, היינו חושבים שרק במקרה כזה הגוי מפחד לגעת ביין כיון שהוא חושש שמא יבוא הישראל ויראה אותו, ולכן היין מותר, אבל במקרה של המניח יינו בקרון או בספינה הגוי לא מפחד לגעת ביין, כיון שהוא מרחיק את הספינה ועושה מה שרוצה, והיין אסור אפילו אם הישראל לא הודיעו שמפליג. לכן אמרה המשנה שגם במקרה כזה היין מותר.

ואי תנא בקרון או בספינה: ואם המשנה היתה מביאה רק את המקרה של המניח יינו בקרון או בספינה, היינו חושבים שהגוי חושש לגעת ביין שמא יבוא הישראל בדרך אחרת ויעמוד במקום גבוה כגון על שפת הנהר ויראה אותו, אבל במקרה של המניח עובד כוכבים בחנותו הגוי לא מפחד לגעת, כיון שהוא סוגר את פתח החנות ועושה מה שרוצה, והיין אסור. לכן אמרה המשנה שגם במקרה כזה היין מותר.

*

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: מחלוקתם של חכמים ורשב"ג במשנה היא רק במקרה שהמגופה של החבית עשויה מסיד, שכיון שהיא לבנה ואי אפשר להבחין בין סתימה חדשה לישנה לכן חכמים חוששים שמא הגוי ניקב את המגופה ואח"כ סתם אותה, אבל במגופה של טיט שבהתחלה לאחר עשייתה היא שחורה והיא מלבינה רק לאחר יום או יומיים, לדעת כולם לא חוששים שמא הוא ניקב וסתם, כיון שהסתימה ניכרת, וכולם מודים שהשיעור הוא כדי שיפתח ויעשה מגופה חדשה ותתייבש.

קושיא: מיתיבי: למדנו בכרייתא - 'אמר רשב"ג לחכמים והלא ~~הוא~~ שתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה', כלומר אין לחשוש שמא הגוי ניקב את המגופה, לפי שאם הגוי היה נוקב חור וסותם אותו, היתה הסתימה ניכרת בין בחלק החיצוני של המגופה (= כיון שהמגופה ישנה והסתימה חדשה) ובין בחלק הפנימי של המגופה (= כשיפתח ישראל את המגופה יראה בחלק הפנימי שלה את הסתימה, לפי שהגוי מירח את הסתימה בחלק החיצוני שלה, אבל הוא לא יכול למרח אותה בחלק הפנימי, והדבר ניכר).

הגמ' מבארת את הקושיא:

אי אמרת בשלמא: אם תאמר שהם נחלקו במקרה שהמגופה עשויה מטיט, א"כ מובן מה שרשב"ג אמר לחכמים ש'שתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה', אבל אם מחלוקתם בסיד, אמנם מובן ששתומו ניכר בחלק הפנימי (כפי שהתבאר), אבל לא מובן איך שתומו ניכר בחלק החיצוני, שהרי גם הסתימה וגם המגופה בצבע לבן ואי אפשר להבחין בסתימה. ומכאן קשה על רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שאמר שמחלוקתם היא במקרה שהמגופה של החבית עשויה מסיד.

תירוץ: רבן שמעון בן גמליאל הוא דלא ידע מאי קאמרי רבנן: רשב"ג לא ידע מה בדיוק אמרו חכמים, וכך אמר להם רשב"ג - אם השיעור שאמרתם 'כדי שישתום ויסתום ויגוב' הוא במגופה של טיט, והרי ~~סתם~~ שתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה, וא"כ אין לחשוש שמא הוא ניקב וסתם, ואם אתם מדברים על מגופה מסיד, והרי מלמטה אפשר להבחין בסתימה וא"כ אין לחשוש שמא הוא ניקב וסתם.

ורבנן: וחכמים סוברים שכיון שהסתימה לא ניכרת מבחוץ לכן הגוי לא מעלה בדעתו שהישראל יהפוך את המגופה ויבחין בסתימה, ולכן לא מפחד לנקוב חור ולסתום אותו.

אי נמי: טעם נוסף: לפעמים הנקב מתמלא גם בחלק הפנימי כמו בחלק החיצון ואי אפשר להבחין בסתימה.

אמר רבא: הלכה כרשב"ג, לפי שמשנתנו בסיפא סתמה כדבריו - 'היה אוכל על השולחן עמו... חביות פתוחות אסורות, סתומות מותרות כדי שיפתח ויגוף ותיגוב', וזה כדעת רשב"ג.

קושיא: פשיטא: והרי זהו דבר פשוט שאם התנא של המשנה סתם כרשב"ג שך ההלכה, ומה רבא בא להשמיע לנו?

תירוץ: מהו דתימא: היה מקום לחשוב שאת הסיפא אמר רשב"ג, (= ... 'רשב"ג אומר כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב. היה אוכל עמו על השולחן... חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות כדי שיפתח ויגוף ותיגוב'), וא"כ התנא לא סתם כרשב"ג אלא זה המשך דבריו של רשב"ג בעצמו, לכך משמיע לנו רבא שאין זה המשך דבריו אלא התנא של המשנה סתם כרשב"ג, וא"כ הלכה כמותו.

שאלה: וכי מאחר דקיימא לן כוותיה דרשב"ג: אם אכן ההלכה כרשב"ג שלא חוששים שהגוי נקב חור כיון שהדבר ניכר, וכן לא חוששים שהוא פתח את כל החבית כיון שהלכה כרבי אליעזר שלא חוששים שהגוי זייף את החותם, משום שזוהי טרחה לזייף, א"כ מדוע אנחנו לא מושיבים חביות סתומות אצל עכו"ם?

תשובה: משום שייכא: יש במגופת החבית נקב דק מאוד כדי שדרכו יצא ריח היין, ויש לחשוש שמא הגוי יקדח שם מעט ויטעם מהיין.